

Małgorzata Kociszewska-Panaszek
Społeczna Akademia Nauk w Łodzi

SYSTEM ZARZĄDZANIA ŚRODOWISKOWEGO EMAS JAKO PRZYKŁAD BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

Streszczenie

Bezpieczeństwo ekologiczne jest priorytetem w realizacji założeń polityki ekologicznej państwa, jak również strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Może przyczyniać się to do unowocześnienia infrastruktury ochrony środowiska naturalnego. Jednym z kierunków niezbędnych do realizacji tych wymogów stało się wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego EMAS, które ma miejsce na poziomie przedsiębiorstw. Podstawowym wymaganiem systemu zarządzania środowiskowego jest osiąganie systematycznego zmniejszania oddziaływania na środowisko przez zintegrowanie procesu podejmowania decyzji związanych z ochroną środowiska, z ogólnym systemem zarządzania w danej organizacji. System pomaga zarządzać zagrożeniami dla środowiska, zminimalizować niekorzystny wpływ na środowisko, co ma wpływ na bezpieczeństwo ekologiczne, redukować koszty, poprawić konkurencyjność. Wdrażając i stosując system zarządzania środowiskowego buduje się pozytywny wizerunek firmy w oczach klientów, instytucji państwowych i innych uczestników rynku. Firmy myślące o przyszłości, powinny już dziś sięgać po nowoczesne metody zarządzania, opierając się na kryteriach jakościowych i środowiskowych. W świetle zachodzących zmian przepisów prawnych dotyczących ochrony środowiska, posiadanie sprawnie działającego systemu zarządzania środowiskowego opartego o wymogi normy ISO 14001, staje się podstawą do rejestracji w systemie EMAS. Wprowadzenie i udoskonalanie systemu zarządzania środowiskowego może mieć istotny wpływ na skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom ekologicznym, a tym samym przyczyniać się do wzrostu bezpieczeństwa ekologicznego.

Słowa kluczowe: system EMAS, trwały i zrównoważony rozwój, zarządzanie środowiskowe, audyty środowiskowe, normy ISO 14001, polityka jakości i środowiska, bezpieczeństwo ekologiczne.

Kody JEL: Q56

Wstęp

Bezpieczeństwo ekologiczne jest priorytetem w realizacji założeń polityki ekologicznej państwa, jak również strategii trwałego i zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Może przyczyniać się do zintensyfikowania i unowocześnienia infrastruktury ochrony środowiska naturalnego. Jednym z kierunków niezbędnych do realizacji tych wymagań stało się wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego EMAS (SZŚ). Ma ono miejsce na poziomie przedsiębiorstw. Działalność większości z nich zmierza do uzyskania certyfikatu na jego zgodność z wymaganiami normy ISO serii 14001. Wprowadzenie i udoskonalanie systemu zarządzania środowiskowego może mieć istotny wpływ na skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom ekologicznym, a tym samym przyczyniać się do wzrostu bezpieczeństwa ekologicznego.

Przedsiębiorstwa, które nie są w stanie okazać uzyskanego certyfikatu mogą borykać się z coraz trudniejszym zdobyciem klientów na jednolitym rynku europejskim. Także krajowi kontrahenci coraz częściej wymagają od swoich partnerów posiadania certyfika-

tów na zgodność z normami ISO serii 14001, bowiem ich posiadanie zwiększa zaufanie do działalności danej firmy oraz stanowi gwarancję o jej rzetelności, niezawodności i nowoczesności. Te rozważania stały się punktem wyjściowym do oceny roli SZŚ w świetle wymogów bezpieczeństwa ekologicznego we współczesnej gospodarce.

Niniejszy artykuł jest próbą określenia roli systemu zarządzania środowiskowego we współczesnej gospodarce, ze szczególnym uwzględnieniem jego wpływu na bezpieczeństwo ekologiczne. W artykule zaprezentowana zostanie istota tego systemu, dokonana zostanie również analiza korzyści i kosztów płynących z wdrożenia i funkcjonowania systemu EMAS w przedsiębiorstwie. Ponadto autorka zwróci uwagę na elementy doskonalenia SZŚ.

Ujęcie teoretyczne systemu EMAS

Zarządzanie środowiskowe obejmuje te aspekty ogólnej funkcji zarządzania, które dotyczą opracowywania, wdrażania i realizacji polityki i celów środowiskowych jednostki organizacyjnej (Poskrobko 1999, s. 65). Cechą charakterystyczną tego rodzaju zarządzania jest jego zintegrowanie z ogólnym systemem zarządzania przedsiębiorstwem, zarówno na płaszczyźnie ogólnej polityki firmy, praktyk, procedur, procesów, jak i środków. Pojęcie zarządzania środowiskiem oznacza również zarządzanie użytkowaniem, ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego. Natomiast, jeśli ten rodzaj zarządzania zostanie zintegrowany z ogólnym systemem zarządzania w przedsiębiorstwie, wówczas można go określić mianem zarządzania środowiskowego (Poskrobko 1998, s. 10). Zarządzanie środowiskowe jest również określane jako zasób wiedzy, umiejętności i technik zarządzania przedsiębiorstwem, który zapewnia uzyskanie wysokiej efektywności ekonomicznej produkcji dóbr i usług oraz minimalne obciążenie środowiska przyrodniczego (Burchard-Dziubińska 2000, s. 34). Według innej definicji, zarządzanie środowiskowe to takie działania przedsiębiorstwa, które mają lub mogą mieć wpływ na środowisko. Ma to na celu stworzenie warunków do takiego funkcjonowania przedsiębiorstwa, by mogło w systematyczny i uporządkowany sposób zmniejszyć negatywny wpływ na środowisko naturalne, w jakim funkcjonuje (Grudowski 2003, s. 99).

Szczególną rolę we wdrażaniu i propagowaniu idei zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie odegrała Międzynarodowa Izba Handlowa. Opracowana przez Radę Biznesu tej Izby *Karta Biznesu na rzecz Ekorozwoju*, stanowiła podstawę do opracowanych później sformalizowanych systemów zarządzania środowiskowego. Również rosnące w kręgach przedsiębiorców zapotrzebowanie na systemy zarządzania środowiskowego oraz sukces normy zarządzania jakością ISO 9000 skłoniły Międzynarodową Organizację Standaryzacji do stworzenia uniwersalnego modelu zarządzania środowiskowego w przedsiębiorstwie, któremu nadano numer norm serii 14000.

Opracowane później na podstawie *Karty Biznesu na rzecz Ekorozwoju* dokumenty dotyczące zarządzania środowiskowego mają charakter norm, regulacji prawnych, których wdrożenie jest dobrowolne. Należą do nich:

- Norma Brytyjska BS 7750 dotycząca systemów zarządzania ekologicznego (od kwietnia 1997 r. norma BS 7750 została zastąpiona Międzynarodową Normą ISO 14000);
- Regulacja UE 1836/93 dotycząca „Zarządzania środowiskowego i systemu audytów” zatwierdzona przez Radę w 1993 r. – EMAS;
- Międzynarodowa Norma ISO 14000 obowiązująca od września 1996 r.

Tabela 1
Normy ISO serii 14000

ISO 14001 – ISO 14004	System zarządzania środowiskiem
ISO 14010 – ISO 14013 – ISO 14015	Audyty ekologiczne
ISO 14020 – ISO 14024	Ekoetykietowanie
ISO 14031	Ocena efektów zarządzania środowiskiem
ISO 14040 – ISO 14043	Analiza cyklu życia produktu - LCA
ISO 14050	Słownictwo i definicje
ISO 14060	Aspekty ekologiczne w normalizacji produktów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Czaja (2000, s. 63).

Celem tych norm jest ułatwienie rozwiązywania problemów środowiskowych związanych z bezpieczeństwem ekologicznym. Mogą być stosowane w każdym przedsiębiorstwie, bez względu na jego wielkość, rodzaj czy metody stosowanych rozwiązań. We współczesnej gospodarce interesującą kwestią staje się określenie uwarunkowań, którymi kierują się przedsiębiorstwa w podejmowaniu decyzji o wdrożeniu systemu zarządzania środowiskowego (Wenk 2005, s. 212-213).

Normy ISO serii 14000 mogą być wdrażane z różnych przyczyn. Przedsiębiorstwa starają się dostosować do obowiązujących norm ochrony środowiska, chcą ograniczyć obciążenia wynikające z opłat ekologicznych, a także, a może przede wszystkim, kreują swój ekologiczny *image* – zgodny z wymogami ochrony środowiska. W tym aspekcie sukces ekologiczny ściśle wiąże się z sukcesem rynkowym. Przedsiębiorstwa pragną zyskać w oczach coraz bardziej wymagającego społeczeństwa i klientów opinię firmy dbającej o środowisko. Można zauważyć także wzrost zainteresowania przedsiębiorstw realizacją przeglądów i audytów środowiskowych, mających na celu określenie stopnia oddziaływania przedsiębiorstw na środowisko naturalne. Przedsiębiorstwa poszukują również możliwości ograniczenia ryzyka odpowiedzialności cywilnej i karnej za szkodliwe oddziaływanie na środowisko, tym samym przyczyniając się do poprawy bezpieczeństwa ekologicznego. Kolejnymi motywami w podjęciu decyzji o wdrożeniu SZŚ w przedsiębiorstwach są między innymi wymagania klientów zagranicznych, rosnące wymagania prawne w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami, strategia korporacji, w skład której wchodzi przedsiębiorstwo oraz proekologiczna świadomość klientów na rynku krajowym (Grudowski, Pochyluk, Szymański 2001).

Udoskonalanie systemu EMAS ważnym elementem bezpieczeństwa ekologicznego

System zarządzania środowiskowego to część ogólnego systemu zarządzania, która obejmuje strukturę organizacyjną, planowanie, odpowiedzialność, zasady postępowania, procedury, procesy i zasoby potrzebne do opracowania, wdrożenia, zrealizowania, przeglądu i utrzymania polityki środowiskowej¹.

Do elementów podlegających doskonaleniu w ramach EMAS należą między innymi polityka środowiskowa, procesy realizowane w organizacji, budowanie świadomości pro-

¹ Norma PRPN-ISO 14004 (1997).

ekologicznej kadry oraz podwykonawców i dostawców, sytuacje niebezpieczne i awarie, audyty wewnętrzne i zewnętrzne, przegląd zarządzania oraz monitorowanie systemu zarządzania i ocena zgodności (Piper, Ryding, Henricson 2004; Whitelaw 2004; Martin 1998). Audyty wewnętrzne oraz przeglądy zarządzania są najistotniejszymi z nich. Przedsiębiorstwo powinno skupić się na opracowaniu skutecznych ekologicznie i efektywnych ekonomicznie metod prowadzenia tych czynności. Powyższe elementy będą tylko wówczas skuteczne, gdy przedsiębiorstwo zastosuje czterofazowe podejście Deminga: Planuj-Wdrażaj-Sprawdzaj-Działaj. W ramach tych działań powinny zostać określone dokładne terminy i zakres odpowiedzialności. Zadanie powinno być sformułowane precyzyjnie, dając jednak pewne pole manewru wykonawcy. Zachowane jednak przy tym powinny być ustalone wcześniej priorytety polityki środowiskowej firmy. Istotne jest, aby pracownicy odpowiedzialni na każdym szczeblu zarządzania za wykonanie wcześniej wymienionych działań, mieli właściwe kwalifikacje oraz zapewnione środki niezbędne do realizacji danego planu.

Struktura wymagań systemu zarządzania środowiskowego wg normy ISO 14001 dotyczy:

- Wymagań ogólnych – organizacja musi ustanowić i utrzymać system zarządzania środowiskowego. Wymagania opisane są w normie ISO 14001, a podstawowe zasady w normie ISO 14004.
- Polityki środowiskowej – ustanawia ona ogólne cele kierunkowe i ustala zasady działania organizacji. Wprowadza cel uwzględniając szczeble odpowiedzialności środowiskowej i efekty działalności wymagane od organizacji, w odniesieniu do których oceniane będą wszystkie następane działania. Polityka środowiskowa ma zawierać zobowiązanie przedsiębiorstwa do ciągłego doskonalenia oraz zapobiegania zanieczyszczeniom oraz do spełnienia odpowiednich wymagań wynikających z ustawodawstwa i przepisów prawnych dotyczących środowiska, ma stanowić ramy do ustalenia i przeglądów celów oraz zadań środowiskowych, ma być publicznie dostępna oraz powinna być udokumentowana, wdrożona i utrzymywana oraz zakomunikowana wszystkim zatrudnionym.
- Planowania – jest to nieustanny proces określający wpływ działań przedsiębiorstwa na środowisko. Może obejmować również identyfikację potencjalnej sugestii przepisów, regulacji prawnych i oddziaływań gospodarczych na organizację oraz oszacowanie ich oddziaływania na bezpieczeństwo oraz ocenę ryzyka środowiskowego. Części składowe tego punktu to: aspekty środowiskowe; wymagania prawne i inne; cele i zadania; program zarządzania środowiskiem.
- Wdrożenia i funkcjonowania – w ramach normy ISO 14001 zaleca się, aby w celu efektywnego wdrożenia, organizacja rozwijała możliwości i mechanizmy wspomagające, potrzebne do zrealizowania polityki, celów i zadań środowiskowych. Elementami tego punktu są: struktura i odpowiedzialność; szkolenie, świadomość i kompetencje; komunikacja; dokumentowanie systemu; sterowanie dokumentacją; sterowanie operacyjne; gotowość i reakcje na sytuacje krytyczne².
- Kontroli i działań korygujących – czyli monitorowanie i pomiary, niezgodności i akcje korygująco – zapobiegawcze, zapisy oraz audyt systemu zarządzania środowiskowego.
- Przeglądów dokonywanych przez kierownictwo – przegląd taki powinien obejmować ewentualną potrzebę zmian polityki, celów i innych elementów systemu w świetle wyników audytów, zmieniających się okoliczności i zobowiązania do ciągłego doskonalenia.

² Szerzej na ten temat: ISO 14001, pkt 4.4.

Wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego i uzyskanie certyfikatu na jego zgodność z wymaganiami normy ISO 14001 stało się ważnym elementem działalności przedsiębiorstw. Certyfikat świadczy o poprawnym funkcjonowaniu systemu zarządzania środowiskowego i dodatkowo o uzasadnionym przekonaniu jednostki certyfikującej o działaniu certyfikowanego przedsiębiorstwa w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa środowiskowego (Szymański, Pochyluk 2001, s. 48). Zobowiązuje on organizację do utrzymywania zgodności z prawem, osiągania ciągłej poprawy wyników na rzecz ochrony środowiska oraz zapobiegania zanieczyszczeniom.

Wdrażanie i funkcjonowanie SZŚ – korzyści i koszty

We współczesnej gospodarce przedsiębiorstwa inwestują w zapobieganie zanieczyszczeniom, przede wszystkim dlatego, że zmuszają je do tego obowiązujące przepisy prawne lub poprawia to ich wizerunek. Jednak decyzja o wdrożeniu systemu zarządzania środowiskowego powinna opierać się w głównej mierze na odpowiedniej analizie ekonomicznej. Analiza kosztów i korzyści stanowi istotny element przy ocenie opłacalności inwestycji. Przedsiębiorstwo powinno zatem zidentyfikować wszystkie koszty i korzyści związane z wdrożeniem systemu zarządzania środowiskowego, przypisać temu wartość pieniężną, jak również ująć uzyskane wartości w prowadzonej przez siebie rachunkowości.

Z istniejącym systemem zarządzania środowiskowego wiąże się wiele korzyści. Zawyczej przedsiębiorstwa dostrzegają korzyści odnoszące się do organizacji, profity dla pracowników, jak i dla całego społeczeństwa. W literaturze przedmiotu funkcjonują również podziały na korzyści wewnętrzne i zewnętrzne. Korzyści wewnętrzne bezpośrednio związane są z funkcjonującym systemem zarządzania środowiskowego, natomiast korzyści zewnętrzne wpływają na otoczenie przedsiębiorstwa.

Korzyści dla przedsiębiorstwa (por. Ejdys 1998):

1. Ekonomiczne – można określić w wartościach pieniężnych:
 - Korzyści bezpośrednie (zmniejszające koszty działalności):
 - związane z odzyskaniem surowców wtórnych, z zagospodarowaniem odpadów, zwiększenie efektywności wykorzystywanej infrastruktury itp.;
 - oszczędności związane z redukcją zużycia energii, surowców i materiałów stosowanych w procesach produkcyjnych – projektowanie wyrobów i usług w sposób pozwalający ograniczyć zużycie zasobów naturalnych, bez pogorszenia jakości,
 - zmniejszenie wytworzonych zanieczyszczeń;
 - korzyści z tytułu zmniejszonych opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska;
 - eliminacja kar za zanieczyszczenie środowiska;
 - podniesienie zyskowności.
 - Korzyści pośrednie:
 - związane ze zwiększeniem bezpieczeństwa na stanowiskach pracy, co wpływa na zmniejszenie ilości wypadków w przedsiębiorstwie, poprawę niezawodności funkcjonujących systemów, a w szczególności redukcję kosztów napraw, zmniejszenie ilości wypłacanych odszkodowań społecznych itp.;
 - związane ze zmniejszeniem składek ubezpieczeniowych, będące wynikiem lepszego zabezpieczenia przedsiębiorstwa, wyższej ekologizacji;
 - wynikające z możliwości uzyskania dogodnych kredytów bankowych na inwestycje proekologiczne; instytucje finansowe opierają swoje decyzje na ocenie ryzyka. Dlatego też systemowe podejście do problemu minimalizacji potencjalnych zagrożeń stawia przedsiębiorstwa w korzystnej sytuacji wobec tych instytucji;

- ułatwiony dostęp do funduszy ekologicznych;
 - uporządkowanie zarządzania w dziedzinie ochrony środowiska;
 - łatwiejsze wykrywanie i usuwanie wszelkich niezgodności.
2. Korzyści nieekonomiczne – wycena jest skomplikowana lub nawet niemożliwa. Należą do nich :
- spełnienie oczekiwań klientów, co do kupowanych towarów, wzrost zaufania u klientów, polepszenie pozycji na rynku oraz wzrost udziału na rynku;
 - polepszenie wiarygodności konkurencyjnej na rynkach wewnętrznych;
 - zapewnienie zgodności z obowiązującymi wymaganiami prawnymi (unikanie płacenia kar pieniężnych oraz niekorzystnego wizerunku związanego z łamaniem przepisów ochrony środowiska);
 - ciągłe doskonalenie we wszystkich dziedzinach działalności przedsiębiorstwa;
 - motywacja dostawców i kontrahentów do wprowadzania systemu i regulacji zasady „ciągłego doskonalenia”;
 - poprawa stosunków ze społeczeństwem, organizacjami proekologicznymi, organami nadzoru i kontroli³;
 - szybsze i sprawniejsze uzyskiwanie pozwoleń, decyzji w sprawie działalności przedsiębiorstwa;
 - wzrost samokontroli i odpowiedzialności;
 - wyważenie oraz zintegrowanie interesów ekonomicznych i związanych ze środowiskiem (szerzej: Repetski 1998, s. 35).

Korzyści dla pracowników :

- poprawa warunków pracy, wzrost bezpieczeństwa pracy;
- satysfakcja z wykonywanej pracy;
- wzrost odpowiedzialności za wykonywaną pracę będący wynikiem podziału obowiązków i przypisania odpowiedzialności na każdym stanowisku pracy;
- możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, ciągłego doskonalenia umiejętności;
- zaangażowanie w proces wdrażania systemu zarządzania środowiskowego zapewni poczucie przydatności, spójności z organizacją;
- uczestnictwo w procesie podejmowania decyzji wpłynie na podniesienie jakości i wydajności pracy;
- świadomość osiągnięcia w przyszłości korzyści finansowych, będących wynikiem redukcji kosztów wytwarzania i funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Korzyści dla społeczeństwa :

- poprawa stanu środowiska naturalnego;
- poczucie większego bezpieczeństwa, zmniejszonego ryzyka środowiskowego w razie wystąpienia sytuacji awaryjnych, które mogłyby mieć negatywny wpływ na środowisko;
- usprawnienie procesu wydawania decyzji, pozwoleń na prowadzenie działalności;
- współpraca z organami kontroli środowiska;
- możliwość stworzenia dodatkowych miejsc pracy w związku z wdrażaniem i utrzymaniem systemu zarządzania środowiskowego;
- spełnienie oczekiwań klientów;
- polepszenie relacji ze społeczeństwem (Berrnaciak, Gaczek 2002, s. 333).

³ Z badań przeprowadzonych w krajach Europy Zachodniej i USA wynika, że rzetelny plan działań na rzecz ochrony środowiska pozwala na uruchomienie procesu zmiany roli władz z inspektorów egzekwujących wymagania prawne w publicznych konsultantów.

Dla przedsiębiorstw szczególnie istotne są możliwe do osiągnięcia korzyści finansowe, rozumiane jako „uniknięte koszty”. Mogą one prowadzić do poprawy wskaźników zyskowności firmy pod warunkiem, że są uwzględnione w prowadzonej przez przedsiębiorstwo rachunkowości. Również potencjalne zmniejszenie opłat i kar ekologicznych – podstawowych instrumentów ekonomicznych w ochronie środowiska, odszkodowań, kosztów napraw może wpłynąć na wzrost zyskowności działań przedsiębiorstwa. Wdrożenie i funkcjonowanie systemu zarządzania środowiskowego może także przynieść korzyści z tytułu poprawy wizerunku firmy na rynku czy poprawy stanu zdrowotnego i bezpieczeństwa pracowników.

Z drugiej strony, wdrażanie i funkcjonowanie systemu zarządzania środowiskowego powoduje powstawanie określonych kosztów, które nie występują przy podejmowaniu pojedynczych decyzji. Najczęściej spotykanym w literaturze przedmiotu podziałem kosztów wdrażania systemów zarządzania środowiskowego są koszty bezpośrednie i pośrednie.

Koszty bezpośrednie :

- koszty opracowania dokumentacji systemu zarządzania środowiskowego;
- koszty związane z zatrudnieniem pełnomocnika;
- koszty przeprowadzenia wstępnego przeglądu;
- koszty szkoleń, np. szkolenia dla audytorów wewnętrznych, szkolenia wstępne;
- koszty uzyskania certyfikatu;
- koszty audytów wewnętrznych i zewnętrznych.

Koszty pośrednie:

- nakłady proekologiczne;
- koszty związane ze zmianą organizacji firmy;
- koszty dokonania zmian konstrukcyjnych lub technologicznych na rzecz ograniczenia szkodliwego oddziaływania na środowisko;
- koszty eksploatacji zainstalowanych urządzeń;
- nakłady na modernizację i inwestycje;
- wydzielenie spółki z organizacji (szerzej: Matuszak-Flejszman 2000).

Koszty bezpośrednie i pośrednie powinny być brane pod uwagę przy rachunku ekonomiczno-ekologicznym, obok kosztów inwestycyjnych, monitoringu i kontroli oraz kosztów bieżących. Prowadzony rachunek ekonomiczny działań proekologicznych może oznaczać dla organizacji konieczność dokonania wyboru takiego rozwiązania, które przy mniejszej ekonomicznej efektywności oznaczałoby w praktyce mniejsze straty ekologiczne oraz mniejszą degradację środowiska naturalnego. Przyczyniałoby się to z kolei do zwiększenia wartości reputacji, a tym samym ogólnej wartości przedsiębiorstwa. Są to działania długookresowe, kiedy to cele ekologiczne, ekonomiczne i społeczne współdziałają ze sobą, a trudności stwarza zapewnienie równowagi między dążeniem do osiągnięcia zysku a społeczną odpowiedzialnością za skutki prowadzonej szkodliwej działalności. Działania te pociągają za sobą podejmowanie działań proekologicznych, które zmniejszają rentowność prowadzonej w organizacji działalności.

Ochrona środowiska stanowi wyzwanie dla współczesnych przedsiębiorstw, które stają wobec konieczności równoważenia ekspansji ekonomicznej i działań zmierzających do zwiększenia bezpieczeństwa ekologicznego. Opracowanie odpowiednich procedur i wprowadzenie w przedsiębiorstwach systemu zarządzania środowiskowego stwarza podstawy do rzeczywistego włączenia celów ekologicznych do struktury celów i zadań realizowanych przez przedsiębiorstwa.

Systemy zarządzania środowiskiem łączą efekty ekonomiczne przedsiębiorstw z poprawą stanu środowiska w firmie i jej otoczeniu. Wprowadzanie normy zarządzania środowiskiem jest wymuszane przez konkurencję, przepisy i rosnącą świadomość ekologiczną.

Certyfikaty są stosowane na zasadzie dobrowolności, ale jednocześnie stają się warunkiem istnienia przedsiębiorstwa z uwagi na rosnącą konkurencję na rynkach międzynarodowych.

Wdrożony system zarządzania środowiskowego oraz posiadany certyfikat ISO 14001 udowadniają, że aspekty środowiskowe firmy są pod stałą kontrolą, racjonalnie korzysta ona z zasobów naturalnych i redukuje niekorzystne oddziaływania na środowisko naturalne, co jest niezbędne dla poprawy bezpieczeństwa ekologicznego.

Etapy wdrażania norm w polskich przedsiębiorstwach są dość skomplikowane, niejednokrotnie potrzeba nawet roku, bądź kilku lat, by dostosować odpowiednio systemy danej firmy do przedłożonych wymagań. Wówczas dane przedsiębiorstwo skupia się w pierwszej kolejności na zbadaniu i opisaniu wszystkich procesów zachodzących wewnątrz firmy. Następnie przeprowadza audyty wewnętrzne, wraz z wyciąganiem wniosków i kontroluje procesy poprzez przeglądy okresowe, które mają na celu wyeliminowanie niekorzystnych zjawisk zachodzących w danej firmie. Jeśli wszystkie zakładane normy zostają spełnione, wówczas przeprowadza się audyt mający na celu wydanie niezbędnych oświadczeń, sprawdzenia zgodności i dopuszczenia do uzyskania certyfikatu. Korzyści z wdrażania systemów zarządzania według norm ISO posiadają nie tylko aspekt ekonomiczny, który korzystniej wpływa na zminimalizowanie kosztów prowadzenia i zarządzania działalnością, ale również prawny i marketingowy. Firma ma szansę stać się dominującą na rynku, lepiej postrzeganą przez konsumentów – przedsiębiorstwem zdolnym do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej w danej branży.

Bibliografia

- Bendkowski J., Bendkowski J. (2008), *Praktyczne zarządzanie organizacjami. Kompetencje menedżerskie*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Bernaciak A., Gaczek W.M. (2002), *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań.
- Burchard-Dziubińska M. (2004), *Zarządzanie ekologiczne w przedsiębiorstwie przemysłowym*, (w:) Czaja S. (red.), *Ekologizacja zarządzania firmą – zielone zarządzanie* – Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2000.
- Czaja S. (red.), *Ekologiczne zarządzanie firmą. Wybrane elementy*, (w:) *Ekologizacja zarządzania firmą – zielone zarządzanie*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Ejdys J. (1998), *Zarządzanie środowiskowe w przedsiębiorstwie – koszty i korzyści, Sterowanie ekorozwojem*, tom. 2, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok.
- Grudowski P. (2003), *Jakość, środowisko i bhp w systemach zarządzania*, Wydawnictwo AJG, Bydgoszcz.
- Grudowski P., Pochyluk R., Szymański J. (2001), *Metodyka wdrażania i doskonalenia systemu zarządzania środowiskowego w małych i średnich przedsiębiorstwach. Integracja systemów zarządzania środowiskowego wg norm ISO serii 14000 oraz wytycznych EMAS i systemu zarządzania jakością wg norm serii 9000*. Sprawozdanie końcowe z projektu badawczego KBN nr: 1 H02D 031 14, Gdańsk.
- Martin R. (1998), *ISO 14001 Guidance Manual*, NCEDR, University of Tennessee, Knoxville.
- Matuszak-Flejszman A. (2000), *System zarządzania środowiskowego – aktualna sytuacja w Polsce*, „Problemy Ocen Środowiskowych”, nr 1(8).
- Piper L., Ryding S.O., Henricson C. (2004), *Continual improvement with ISO 14001*, IOS Press.

Poskrobko B. (1999), *System zarządzania ochroną środowiska w przedsiębiorstwie*, „Ekonomia i Środowisko”, nr 1-2.

Poskrobko B. (1998), *Zarządzanie środowiskiem*, PWE, Warszawa.

Repetski A. (1998), *Doświadczenia z wdrażania SZŚ*, „Problemy Ocen Środowiskowych”, nr 2-3(2).

Szymański J., Pochyluk R. (2001), *Jaka jest skuteczność Systemów Zarządzania Środowiskowego*, „Problemy Ocen Środowiskowych”, nr 2(13).

Wenk M. S. (2005), *The European Unions Eco-Management and Audit Scheme (EMAS)*, Springer, Dordrecht.

Whitelaw K. (2004), *ISO 14001 Environmental System Handbook*, Second edition, Elsevier.

Environmental Management System (EMAS) as an Example of Ecological Safety

Summary

Ecological safety is a priority in an attempt to fulfil both the requirements of country's ecological policy and the strategy of sustainable economic development. It may contribute to the modernisation of environmental protection. One of the ways necessary to meet these demands is implementation of the Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), which takes place at the level of enterprise. The basic requirement of Environmental Management System is to systematically reduce negative impact on environment. It could be achieved by integrating the process of decision-making concerning environmental protection and the general management system in a company. The system helps to manage the dangers environment is exposed to, minimise its harmful effect, reduce costs, and enhance its competitiveness. Through implementing and adhering to the environmental management system, the positive public image of the company is built in the eyes of customers, national institutions and other market players. Today, future-oriented companies should opt for modern management methods based on quality and environmental criteria. In the light of all the changes in legal regulations concerning environmental protection such an efficiently working environmental management system based on the ISO 14001 standards provides a solid basis to be registered in the Eco-Management and Audits Schemes, EMAS. The implementation as well as the improvement of the environmental management system may help to prevent ecological dangers and thus contribute to an increase of ecological safety.

Key words: Eco-Management and Audit Scheme, sustainable development, environmental management system, ecological audit, ISO 14001, ecological policy, ecological safety.

JEL codes: Q56

Система управления окружающей средой EMAS – пример экологической безопасности

Резюме

Экологическая безопасность – приоритет в осуществлении предпосылок экологической политики государства, а также стратегии устойчивого экономического развития. Она может

способствовать модернизации инфраструктуры защиты природной среды. Одним из направлений, необходимых для выполнения этих требований, стало внедрение системы управления окружающей средой EMAS на уровне предприятий. Основным требованием системы управления окружающей средой является достижение систематического уменьшения воздействия на среду посредством интегрирования процесса принятия решений, связанных с охраной окружающей среды, с общей системой управления в данной организации. Система помогает управлять угрозами для окружающей среды, минимизировать негативное воздействие на окружающую среду, что влияет на экологическую безопасность, снижать затраты, повысить конкурентоспособность. Внедряя и применяя систему управления окружающей средой, формируют положительный имидж фирмы в глазах клиентов, государственных учреждений и других участников рынка. Фирмы, думающие о будущем, должны уже сегодня добиваться современных методов управления, основываясь на качественных и экологических критериях. В свете происходящих изменений в законодательных актах, касающихся защиты окружающей среды, наличие четко действующей системы управления окружающей средой, основанной на требованиях стандарта ISO 14001, становится основой для регистрации в системе EMAS. Ввод и усовершенствование системы управления окружающей средой могут существенно повлиять на эффективное противодействие экологическим угрозам и, тем самым, способствовать росту экологической безопасности.

Ключевые слова: система EMAS, устойчивое развитие, управление окружающей средой; аудиты, касающиеся окружающей среды; стандарты ISO 14001, политика качества и окружающей среды, экологическая безопасность.

Коды JEL: Q56

© All rights reserved